

Čtrnáctideník o Evropské unii z české perspektivy

Speciální číslo „Volby do Evropského parlamentu“

Vážené čtenářky, vážení čtenáři

dovolte nám představit Vám další speciální vydání newsletteru, které je tentokrát zaměřeno na volby do Evropského parlamentu. Česká politická scéna nevstupuje do voleb v pozici nováčka, ale již s pětiletou zkušeností z přítomnosti v Evropské unii. Následující řádky se zabývají předvolební arénou, prioritami stran i předpokládaným chováním voličů.

Věříme, že Vám newsletter pomůže doplnit přehled o aktuální situaci. O dalších evropských otázkách a zejména o předsednictví České republiky v Radě EU se více dozvíte na stránkách www.predsednictvi.cz.

Za Evropský program Výzkumného centra AMO,
Vít Dostál

**Zastoupení
Evropské komise
v České republice**

V tomto vydání najdete

Situace před volbami
Kampaň ČSSD a ODS pro volby do Evropského parlamentu
Volební programy v oblasti evropských protikrizových opatření
Zastoupení žen na kandidátkách do Evropského parlamentu

Minianalýzy

Situace před volbami

Michal Vít

Kampaně politických stran se již naplno rozběhly, ačkoli předvolební prostředí je znát od začátku roku. Po propastném rozdílu volebních preferencí mezi ČSSD a ODS z podzimních a zimních

měsíců se šance obou stran i nadále vyrovnávají, třebaže sociální demokracie v drtivé většině předvolebních průzkumů vede. Dle nejnovějšího zveřejněného průzkumu má ČSSD před ODS 6 % náskok. Preference nejsilnější opoziční strany tedy nebyly zásadně poškozeny pádem vlády uprostřed předsednictví iniciovaným právě ČSSD, což lze připsat vlažnému přístupu voličů sociální demokracie k EU.

Zelení a lidovci jsou ve značném stínu pozornosti dvou největších stran. Strana zelených se navíc potýká se skutečností, kdy do EP kandidují celkem tři „zelené“ subjekty a dojde tedy k určitému rozštěpení environmentálně zaměřeného elektorátu. Lidovci svým stranickým sjezdem týden před volbami velmi riskují. Pokud bude situace i během sjezdu uvnitř strany nadále konfliktní, mohou pro ně volby dopadnout fiaskem. Na druhou stranu se může jednat o specifický způsob, jak přitáhnout pozornost médií a tím i voličů. Do EP se s největší pravděpodobností dostanou i komunisté, kterým stačí mobilizovat jejich poměrně disciplinovaný a stabilní elektorát.

Preference nenaznačují, že by se do EP měly dostat neparlamentní strany, přestože se často pečlivě profilují na evropské otázky.

Již v tuto chvíli je jasné, že volby do EP budou ve znamení sporů mezi dvěma nejsilnějšími stranami a výsledkem nejspíše nebude propastná ztráta ODS na ČSSD. Volby do EP se tak pravděpodobně stanou „volebním intermezdem“ v permanentní předvolební kampani.

Paradox volební účasti v EP

Václav Bacovský

Volební účast ve volbách do EP – tedy do jediné přímo volené instituce v EU, konstantně klesá. Sice se výrazně liší napříč členskými státy: nejvyšší volební účast logicky zaznamenaly státy s volební povinností – zde k urnám přišlo v minulých volbách v průměru kolem 70-90 % (Lucembursko, Belgie, Řecko, Kypr), v zemích západní Evropy se účast pohybovala okolo 40-50 %, suverénně nejnižší pak byla volební participace v zemích bývalého sovětského bloku (v průměru 26 %, nejméně 16 % na Slovensku).

Nehledě na širokou variabilitu volební účasti zůstává viditelný jeden fakt: napříč všemi zeměmi je volební účast ve volbách do EP v průměru o 20% nižší než ve volbách do národních parlamentů, čímž se potvrzuje premisa o volbách tzv. druhého řádu (spadají sem komunální a regionální volby, či volby reprezentativních hlav některých států), kde není tolik ve hře. Paradoxně se pravomoci EP v průběhu integračního procesu posilují a volební účast snižuje. V současné době EP přímo, či nepřímo ovlivňuje až 80 % legislativy a přesto nebudí větší zájem voličů.

V čem tedy spočívá hlavní paradox neadekvátní volební účasti? Ačkoli existují detailní vědecké studie (zaměřující se např. na mediální pokrytí evropských témat, na euroskepticismus či na ekonomické faktory) zůstává neoddiskutovatelným faktem, že řadový občan nezná roli a pravomoci EP v rozhodovacím procesu, nezná způsob vytváření frakcí a koalic, mnohdy ani nezná počet a jména vlastních zástupců. Navzdory posilování pravomocí a nedávným posunům v hlasovacích vzorcích (viz práce S. Hixe) je způsob fungování EP stále příliš vzdálen fungování národních parlamentů. EP je jednoduše velká neznámá a nelze se tedy divit nezájmu občanů. Příliš na tom zřejmě nezmění ani moderní kampaně využívající sociální weby jako např. facebook.

V českém případě volební účast paradoxně zvýší dominance národních témat (současná kampaň je v podstatě předvojem kampaně pro říjnové volby). Je však otázkou, zda mít radost z vyšší účasti, pokud voliči „rozhodují“ o tématech, která nakonec EP řešit nemůže.

Kampaň ČSSD a ODS pro volby do EP: Evropská kampaň bez výrazných evropských témat Alena Falathová

Navzdory českému předsednictví v EU se i v letošním roce naplňuje obecný trend, že evropské volby jsou převážně o národních tématech. Nejsilnější české politické strany, ODS i ČSSD, vsadily na tuto kartu a jako stěžejní témata kampaní zvolily kritiku svého hlavního politického rivala a ekonomickou krizi. Opakuje se tak situace z krajských voleb v roce 2008, kdy došlo k vysoké polarizaci skrze negativní kampaň.

ČSSD staví svoji kampaň na slibování jistoty a zajištění sociálního smíru v době ekonomické krize, který je „ohrožen českou i bruselskou pravici“. Ačkoliv se odvolává na společný program vytvořený Stranou evropských socialistů, který převedla do svého volebního programu, ve vlastní kampani na jeho obsah příliš neupozorňuje. Jako svá stěžejní témata volí zdravotnictví, sociální péči či školství, ve kterých ale nemá EU žádné „tvrdé“ kompetence. Dále do svého volebního programu uměle implementuje otázku umístění amerického radaru v ČR, která také nebude zodpovězena na úrovni EU. ČSSD se hlásí k tomu, aby ČR „byla v Evropě nejen slyšet, ale aby se také skutečně podílela na pozitivním formování EU.“ Tato myšlenka si ale protiřečí se svržením vlády během relativně úspěšně rozběhnutého předsednictví, neboť tento krok oslabil možnost české vlády formovat politiky EU.

I ODS staví hlavní osu své kampaně na vymezení se vůči hlavnímu oponentovi – ČSSD. Kampaň ODS i přesto vykazuje silnější evropský charakter, což je dáno zejména její rolí během českého předsednictví v EU. Odvolává se na kroky, které jako hlavní vládní strana předsednické země podnikla pro řešení ekonomické krize. Více se evropským tématům věnuje ve volebním programu. Přichází s jasnou vizí dalšího pokračování procesu evropské integrace – přeje si „jít cestou pružného, ekonomicky otevřeného a dále se rozšiřujícího celku, který povede ke koncepci „flexibilní“ či „variabilní“ integrace.“ Při současném nastavení integračního procesu by tato koncepce znamenala vícerychlostní EU, ve které by ČR nebyla v nejrychlejší skupině. ČR by tak minimalizovala svůj potenciál prosazovat národní zájmy.

Kampaně obou hlavních politických stran tedy vykazují podobné rysy. Jak ODS, tak ČSSD nestaví hlavní osu své kampaně na evropských tématech. Evropským tématům se více věnují ve svých volebních programech, ovšem obě strany mají tendenci za evropská témata označovat takové politické oblasti, které jsou primárně v kompetenci národních států.

Volební programy v oblasti evropských protikrizových opatření Tomáš Bůry

České politické strany neopomenuly ve svých programech pro nadcházející volby do Evropského parlamentu návrhy na řešení současné nepříznivé ekonomické situace. U všech hlavních politických aktérů lze nalézt hospodářskou politiku na prvních stránkách volebních dokumentů.

Zdaleka nejobsáhleji se ve svém programu věnuje evropskému řešení hospodářské krize ČSSD. Vyzdvihuje význam společné evropské měny pro stabilitu ekonomik jednotlivých států, upozorňuje na potřebu regulace kapitálových trhů a v neposlední řadě vyzývá k zamezení škodlivým praktikám daňových rájů. Navrhovaná opatření mají obecně posílit sociální standardy a úroveň života v EU, k čemuž má přispět také znalostní ekonomika kladoucí důraz na energetickou efektivnost a kvalifikovanou pracovní sílu.

ODS se zaměřuje na podporu nabídkové části trhu. Za klíčové považuje zlepšování podmínek pro podniky a získávání odbytových příležitostí na mezinárodních trzích tak, aby mohla být zachována pracovní místa. EU by se podle ODS měla snažit nalézt podporu pro další deregulaci světového obchodu, přičemž by mohla reformovat vlastní zemědělskou dotační politiku. Nízké daně a snížené sociální pojištění by mělo stimulovat hospodářský růst; s přihlédnutím ke specifickým národních států si proto ODS neumí představit jednotný evropský sociální systém.

I další strany disponují pohledem na danou problematiku. SZ v souladu se svou ideologií odmítá sociální a ekologický dumping prosazovaný asijskými zeměmi a bude v EU podporovat ochranu vnitřního trhu před zeměmi, které nesplní minimální environmentální i pracovní standardy. KDU-ČSL zase ve shodě s největší evropskou politickou frakcí Evropskou lidovou stranou zdůrazňuje mezigenerační solidaritu a sociální soudržnost při zachování tržních mechanismů řešení krize.

Přes umístění evropských návodů na řešení krize lze konstatovat, že ve volebních programech českých politických stran převládají spíše konkrétní opatření pro národní ekonomiku.

Zastoupení žen na kandidátkách do Evropského parlamentu

Jana Smiggels Kavková, o.s. Fórum 50 %

S blížícími se volbami do EP je zajímavé pohlédnout i na zastoupení žen na kandidátních listinách. V současné době je mezi 24 českými europoslanci celkem pět žen, tedy 21 %. Toto číslo je ve srovnání s většinou ostatních států velmi nízké, neboť horší skóre mají pouze Malta, Kypr, Itálie a Polsko. Vzhledem k podobě kandidátních listin lze předpokládat, že se po volbách situace příliš nezmění.

Reálnou šanci na zvolení má přibližně pět političek. Téměř jistě bude znovu zvolena Zuzana Roithová za KDU-ČSL, která stojí v čele lidovecké kandidátky. Rovněž šance Jany Hybáškové, která je jedničkou na kandidátce své nově založené Evropské demokratické strany, jsou vysoké. Třetí kandidátka, Věra Flasarová z KSČM, také svůj mandát obhájí, a to z 5. místa kandidátní listiny. Celkem tři současné europoslankyně tedy mají šanci zasednout v parlamentních lavicích i v dalším volebním období. Poslední politička s dobrou šancí na zvolení je Zuzana Brzobohatá. Kandiduje za ČSSD na 5. pozici.

Jako další mají šanci Kateřina Konečná (6. místo na kandidátce KSČM), Kateřina Jacques (2. místo kandidátky Zelených) či Olga Sehnalová (7. místo za ČSSD).

Pozitivní je rozhodně umístění dvou političek v čele kandidátních listin (Jany Hybáškové za EDS a Zuzany Roithové za KDU-ČSL) a rovněž zipová kandidátka Strany zelených stojí za povšimnutí. Naopak velmi tristní je situace v ODS, kde nejvýše postavená kandidátka obsadila 9. místo a

téměř s jistotou lze tvrdit, že po volbách tuto stranu nebude v Evropském parlamentě zastupovat žádná žena.

Lze tedy předpokládat, že absolutní počet českých europoslankyň se nezvýší a jejich relativní zastoupení může vzrůst vzhledem k nižšímu celkovému počtu českých europoslanců pouze o 2 %.

Ženy na vybraných kandidátních listinách do Evropského parlamentu

Politická strana	Počet žen v první pětici (pořadí)	Počet žen v první desítce (pořadí)
ODS	0	1 (9.)
KDU-ČSL	2 (1.,4.)	2 (1.,4.)
EDS	3 (1.,3.,5.)	4 (1.,3.,5.,8.)
SZ	2 (2.,4.)	5 (2.,4.,6.,8.)
ČSSD	1 (5.)	2 (5.,7.)
KSČM	1 (5.)	3 (5.,6.,7.)

Komentované zprávy

Na cestě k novým „Evropským konzervativcům“?

Zatímco britská Konzervativní strana míří na ostrovech k absolutnímu triumfu v evropských parlamentních volbách, irituje svým politickým programem bezmála celý kontinent. David Cameron, lídr Toryů, totiž již delší dobu požaduje další rozšiřování EU a britské referendum o Lisabonské smlouvě s jasným záměrem ji potopit. Tato předvolební činnost 10. května vyprovokovala k nepřímé kritice Cameronova postupu i Angelu Merkelovou. Konzervativní program neguje hlavní cíle CDU Angely Merkelové a UMP Nicolase Sarkozyho, dvou největších stran frakce EPP-ED, jejíž barvy hájí i Britové. Právě proto Cameron po evropských volbách plánuje EPP-ED opustit a založit novou parlamentní frakci. Schizma v EPP-ED je tak logickým vyústěním dlouhodobých vnitřních politických sporů. Vedlejší roli v celém dramatu hraje česká ODS. Na tu Britové spoléhají jako na svého nejvěrnějšího partnera. Poslední měsíce však ukazují, že radikální euroskepticismus z ODS vyprchává.

Libertas: na vlně euroskepticismu

Dne 13. května navštívil na Hradě prezidenta Václava Klause lídr nové evropské euroskeptické strany Libertas Declan Ganley. Libertas vznikla teprve před několika měsíci jako výsledek irského „ne“ Lisabonské smlouvě. Přesto ji evropská média štědře odměnila širokou publicitou. Strana, která má aspirace výrazně uspět v evropských parlamentních volbách, je však minimálně z české perspektivy spíše podnikem politických dobrodruhů, než vážnou hrozbou zavedeným stranám.

Předvolební manifest evropských socialistů

Strana evropských socialistů, hlavní konkurent největší frakce v Evropském parlamentu EPP-ED, v ovzduší předvolební rivality vydala další z manifestů, jenž reaguje na programové cíle

konkurenční strany. Sebelepší manifest však zřejmě evropským socialistům v předstihu EPP-ED nepomůže. Předvolební výzkumy totiž opět favorizují vítěznou frakci z voleb 2004.

Rozhovory na webu PŘEDSEDNICTVI.CZ

Vidíte v současné předvolební kampani výraznější prosazení nějakého evropského tématu? V souvislosti s předsednictvím v Radě EU tu byla naděje, že se ve volbách objeví něco „evropského“.

Myslím si, že celkově volby vyzní jako by se jednalo o volby do českého parlamentu a z větší části budou převažovat národní témata. Rozhodně dojde k vyřizování účtů za pád vlády v době předsednictví. Za druhé se domnívám, že dojde k nastolení tématu přijetí eura a postavení ČR v EU související s dozníváním debat o Lisabonské smlouvě. Ale nastolení nějakých nových významných evropských témat nepředpokládám.

Pavel Šaradín, politolog z Univerzity Palackého v Olomouci, 14. května 2009.

Budou na polarizaci předvolebního prostředí a předčasných volbách trazit menší strany, které se profilují na evropskou tematiku a účastní se voleb do EP?

Byl bych velmi překvapen, kdyby uspěly subjekty, které jsou v národní politice marginální. Budou to volby mobilizační a referendové a voliči nebudou chtít příliš riskovat. Spíše se tím přikloní k parlamentním stranám. Pravicoví voliči nebudou volit Libertas nebo Stranu svobodných občanů Petra Macha, ale ODS. Postavit v České republice single issue stranu je velmi těžké a to se ukazuje jak v případě euroskeptiků, tak v případě eurooptimistů. Například paní Hybášková má smůlu v tom, že názor na evropskou integraci je u českých voličů na nějakém třináctém preferenčním místě. Pokud by její politická strana chtěla uspět, musela by se více rozkročit a dávat větší důraz na další otázky. Pouhý souhlas s evropskou integrací nestačí.

Petr Kaniok, politolog z Masarykovy univerzity v Brně, 15. května 2009.

Kompletní rozhovory najdete na stránkách www.predsednictvi.cz.

Tipy na publikace

London School of Economics & Trinity College Dublin

Přední vědci zabývající se evropskou integrací – Simon Hix, Michael Marsh a Nick Vivyan zveřejnili v poutavé formě výsledky výzkumu, který odhaduje celoevropské výsledky voleb do EP. Podle předpokladů autorů zůstanou nejsilnější frakcí lidovci, třebaže socialisté značně posílí oproti roku 2004.

Evropská komise

V posledním zveřejněném výzkumu Eurobarometru k volbám do EP se ukazuje, že voliči si přejí posilování EP a jako stěžejní téma, kterým by se podle nich měl EP zabývat, vnímají růst nezaměstnanosti a problémy způsobené ekonomickou krizí.

VoteWatch.eu

V nedávné době byl spuštěn webový portál věnující se tématům a hlasování v EP. V přehledné formě nabízí výsledky i dlouhodobější charakteristiky hlasování jednotlivců i frakcí. V nepřeborném množství variant a témat dávají tyto stránky perfektní servis pro vědce i laiky věnujícím se EP. Toto snažení je navíc i výrazným krokem posilujícím transparentnost a chápání fungování EP.

Zaznělo v EU

„V dnešní době je velmi málo rozhodnutí v EU činěno bez vyjádření poslanců. EP se stále více stává osou politického kompromisu na evropské úrovni.

Předseda EP Hand-Gert Pöttering při svém závěrečném projevu na poslední schůzi EP kadence 2004-2009, 6. května. [Více](#)

„Kdo bude volit Libertas, řekne vlastně ne Lisabonu. Bude to jasný signál, který nebude moci Brusel ani žádný premiér jednoduše ignorovat. Nebude to přitom vzkaz proti Evropské unii, ale hlas pro demokracii a její větší transparentnost. Lidé by měli volit, ať už jakkoli.“

Declan Ganley po setkání s Václavem Klausem, 13. května. [Více](#)

„Není pravda, že jsme rezignovali na slušnost. My samozřejmě vyjdeme s programovou a ideovou částí kampaně, ale všechno má svůj čas. Kdyby Jiří Paroubek a sociální demokracie nezpůsobila pád vlády a nepoškodila tak image České republiky a de facto nezpůsobila tím mezinárodní a evropskou ostudu, pak bychom samozřejmě s tou negativní kampaní asi nevyrukovali tak brzy. Ale bohužel.“

Jan Zahradil v pořadu Dobré ráno s Českou televizí, 15. dubna. [Více](#)

Tento newsletter byl vydán za podpory Zastoupení Evropské komise v České republice. Příspěvky vyjadřují názory jednotlivých autorů a nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky ani Zastoupení Evropské komise v České republice.

Koordinátor vydání: Vít Dostál Mini-analýzy: Václav Bacovský, Tomáš Bury, Alena Falathová, Jana Smiggels Kavková, Michal Vít
Komentované události: Daniel Šitera Rozhovory: Vít Dostál, Michal Vít Tipy na publikace: Vít Dostál Zaznělo v EU: Vít Dostál Odborná editace: Vít Dostál Grafický návrh: Side2 Šablona: Petr Netuka Sazba: Josef Vomáčka Kontakt na redakci: newsletter.ep@amo.cz

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) Žitná 27, 110 00 Praha 1 Tel./Fax: +420 224 813 460 E-mail: info@amo.cz / www.amo.cz

© Asociace pro mezinárodní otázky 2009
